

Bite Laumu dabas parkā

Mājvārds Vitolkalni Sīkragā

DUNDAGA 2005

Kokamatniecība mūsdienās

No 1994. gada Dundagas pusē dzīvo un strādā kokgriezēja amata meistars Ģirts Freibergs, kurš apgūtās profesionālās iemaņas lieto, ne tikai darinot vides objektus, bet arī mācot jauno paaudzi.

Ģirts Freibergs Dundagā, tālr. 3243744, mob.t. 8711011
Viesturs Ķierpe Kolkā, tālr. 3277482, mob. t. 6436566

Kas ir libieši

Libieši ir viena no vistālāk rietumos dzīvojošajām Baltijas jūras somugru tautām, kas agrāk apdzīvoja plašu Latvijas teritoriju. Pirms Otrā pasaules kara libieši bija palikuši vairs tikai divpadsmit Kurzemes piekrastes zvejnieku ciemos un rietumiem no Kolkas. 20.gs. sākumā libiešu valodā vēl runāja pāris tūkstoši cilvēku, mūsdienās vairs tikai kāds desmits.

Šodien libiskais mūs uzrunā caur materiālo un garīgo kultūru, tautas tērpiem, dziesmām, libisko dialektu, personībām literatūrā un mākslā.

Libiskais ir mūsu vidū. To kopt un balstīt – tā nav tikai cieņa pret senākajiem pamatiedzīvotājiem, tas ir pienākums pašiem pret sevi. Lai, dzirdot vaicājumu „Kā tevi sauc?”, bez šaubīšanās zinātu atbildi.

Buklets sagatavots ar Eiropas Savienības un Latvijas valsts finansiālu atbalstu ES *Phare* grantu programmas „Sabiedrības integrācijas veicināšana Latvijā” atbalstītā Dundagas pagasta padomes un s/o Livu (libiešu) savienības (Livõd It) sadarbības projekta „Libiešu kultūrvides elementu kopšana Ziemeļkurzemes amatniecībā un ainavā” ietvaros.

Izmantotie materiāli:

- Elita Grosmane. Ventspils kocktēlnieki. – Rīga, „Zinātne”, 1981
- Libieši. Rakstu krājums. – Rīga, „Liesma”, 1989
- Kūbalu skolas – muzeja materiāli
- Talsu Novada muzeja materiālu krājumi. Foto: Lauris Laicāns

“Zaļā novada” centrs
Pils iela, “Pils”, Dundaga, LV-3270
tālr. +371 3237858, fakss +371 3237851
e-pasts: zalaisnovads21@dundaga.lv
www.zalaisnovads21.lv

Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts
Libiešu (līvu) lietu nodaļa
Elizabetes iela 20, Rīga, LV-1050
tālr. +371 7365381
e-pasts: vija.virtmane@integracija.lv

Līvu (libiešu) savienība „Livõd It”
Alksnāja iela 3, Rīga, LV-1050
tālr. +371 7225725, fakss +371 7226407
e-pasts: livodit@apollo.lv; www.livusavieniba.lv

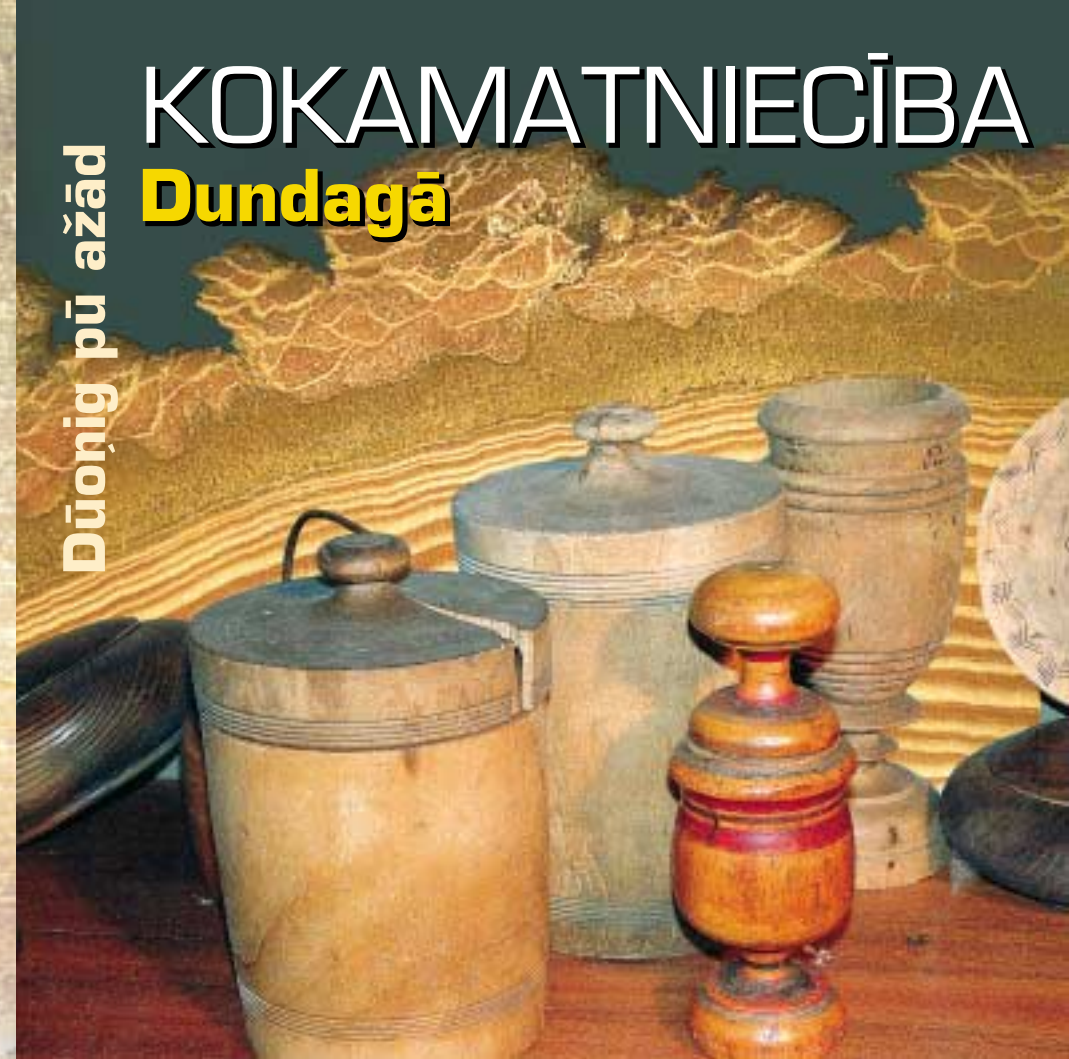

Libiešu informācijas centrs
“Kūolka”
Kolka, LV-3275
tālr. 32 77137
e-pasts: maija.reniha@integracija.gov.lv

Etnogrāfiskā kolekcija
“Rāndali”
Mazirbe, LV-3273
tālr. 9100389

Dūņiņig pū ažād

KOKAMATNIECĪBA Dundagā

A. Dinsberga gatavoto baznīcas ērģeļu prospekts
Dundagas ev. lut. baznīcā

Praktiskā amatniecība senāk

Latvijā vairākus gadsimtus līdzās pastāv divi kokizstrādājumu veidi: tautas amatnieku darinājumi un citzemju mākslas koktēlnieku kokgriezumi muižnieku vajadzībām. Amatnieki no tautas vidus gatavo ikdienā visnepieciešamākās sadzīves lietas: solus, galdus, koka saimniecības traukus, karotes.

Profesionālo koktēlniecību Latvijā pārstāv no Eiropas zemēm ataicinātie mākslinieki, kuri gatavo sarežģītas formas darbus, ievērojot Rietumu mākslas stila principus. 17. gs. 30. gados Kurzemes hercogs Jēkabs Ventspīlī ierīko kuģu būvi ar koktēlniecības darbnīcu. Visi kuģi ir bagātīgi rotāti ar kokgriezumiem. Darbnīcu vada, iespējams, holandiešu Nikolass Sefrenss vecākais un jaunākais, vēlāk Johans Mertenss. Ventspīlī koktēlnieki piedalās Kurzemes baznīcu iekštelpu rotāšanā. 1728. gadā J. Mertenss uzaicina veikt pasūtījumu Dundagas pilī. Lībiešu ciemos 19. gs. būvē buriniekus.

Izņēmums ir ērģeļu būve Dundagas ev. lut. baznīcai. To veic 1859. gadā latviešu izcelsmes skolotājs un baznīcas ērģelnieks Ansis Dinsbergs ar trīs palīgiem.

Kokamatniecība lībiešu zimē

Tautas kokamatnieki savos darbos izmanto ģeometriskā raksta ornamentiku. Citos novados tos lieto bagātīgi, pat izsmalcināti, mūsu pusē – Ziemeļkurzemē – atturīgi, jo galvenā uzmanība pievērsta lietas izturībai, ilglaičiai kalpošanai, kā arī lietderībai. Amatniecības attīstības sākumā vietējie meistari gatavo visnepieciešamākās un vienkāršākās lietas: galdus, solus; vēlāk parādās krēsli, gultas, skapji. Apgūstot virpošanas jeb dreijāšanas māku, amatnieki gatavo vērpjamos ratiņus, arī atsevišķas rotājošas detaļas. Pieprasīti ir mucenieki un zvejas piederumu izgatavotāji.

17. – 19. gs. Latvijā, arī Kurzemē izplatīti savdabīgi gleznojumi uz koka pūra lādēm un skapju durvīm.

20. gs. līdz 1940. g. gandrīz katrā lielākā Dundagas apkārtnes ciemā ir savs kokamatnieks – galdnieks. Lībiešu ciemos ienāk arī latviešu izcelsmes amatnieki. Vēsturiski ciešie kontakti veicina lībiešu un latviešu savstarpējos aizguvumus visās sadzīves un materiālās kultūras jomās.

Dundagas apkārtņē gatavotie sadzīves priekšmeti
no Talsu Novada muzeja ekspozīcijas „Lībiskais līdzās”

Lietišķi dekoratīvie izstrādājumi 20. gs. 2. pusē

70. gados mēbeles gatavo rūpnieciski, mazās privātdarbnīcās nepastāv. Tautas daiļamatniecības tradīciju saglabāšanai daudzviet Latvijā, arī Dundagā 1968. gadā atver valsts eksperimentālās lietīšķās mākslas un suvenīru ražotnes filiāli „Suvenīrs” (vēlāk „Daiļrade”, pastāv līdz 1996. g.), kurā gatavo kokamatnieku un audēju izstrādājumus. Virpojums lieliski sadzīvo kokgriezumi ar etnogrāfisko motīvu. Galvenais ieguvums – atgūta un uzturēta nepieciešamība radoši darboties. Latvijas profesionālā māksla attīstās, rodot iedvesmu un atbalstu tautas mākslas bagātībās.

